

Juli 2022

Projekt Læselyst

Projektrapport

LæseTek, CSU Holbæk
HOLBÆK KOMMUNE

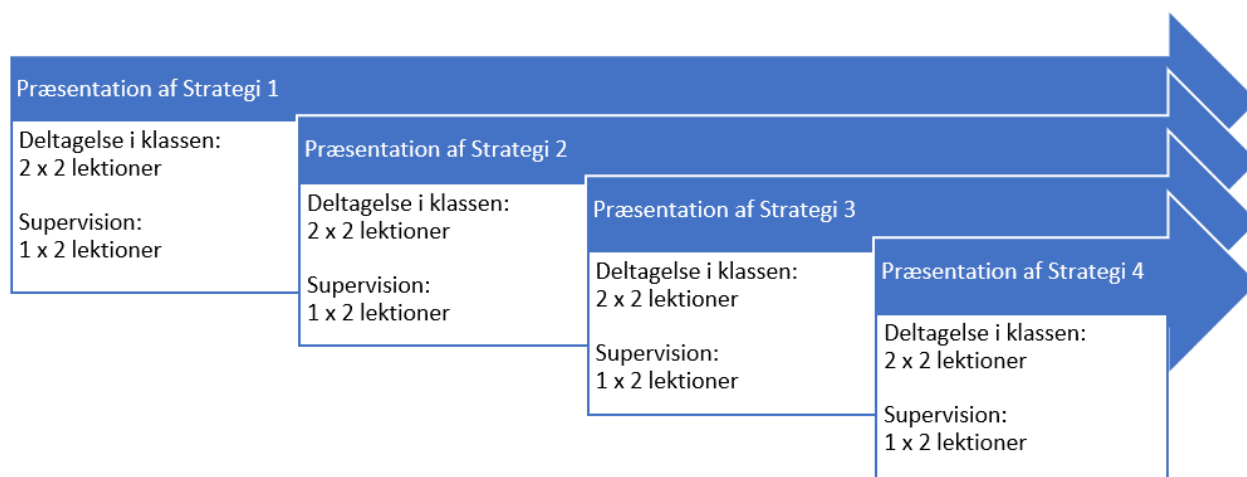
Indhold

Baggrund og formål	2
Beskrivelse af undervisningsindsatsen	3
Det konkrete arbejde med de fire strategier	4
<i>Strategi 1: Se teksten an</i>	4
<i>Strategi 2: Stil spørgsmål til teksten</i>	5
<i>Strategi 3: Opklar svære ord og sætninger</i>	5
<i>Strategi 4: Opsummer det vigtigste</i>	5
Resultater	5
Elevernes udbytte af projektet	6
Strategiernes anvendelighed i undervisningen	6
Projektets bidrag til øget læselyst hos eleverne	7
Konklusion og forankring	7
Referencer	8

Baggrund og formål

I december 2019 ansøgte LæseTek, CSU Holbæk i samarbejde med St. Merløse, Stestrup, Ugerløse og Ågerup Skoler Børne- og Undervisningsministeriet om puljemidler til at iværksætte *Projekt Læselyst*. Den ansøgte pulje (*Pulje til understøttelse af læselyst i folkeskolen*) har til formål "at få flere stærke læsere i folkeskolen samt at reducere antallet af svage læsere ved at øge læselyst og sætte fokus på læsning gennem hele skoleforløbet" (Børne- og undervisningsministeriet, 2019). Dette projekts indsats relaterede sig til temaet *Læsemotivation gennem faglig læsning* og havde elever i 4. klasse som målgruppe. Der blev bevilget 200.000 kr. til gennemførelse af projektet.

Projektets mål var at implementere fire anerkendte og velansete læseforståelsesstrategier på tværs af fagene på 4. klassetrin på fire udvalgte folkeskoler i Holbæk Kommune. Ambitionen var, at implementeringen ville øge elevernes lyst til læsning, idet eleverne med styrkede færdigheder inden for faglig læsning oplevede at tilegne sig viden gennem læsning. Indsatsen forløb som et samarbejde mellem faglærerne på de involverede skoler og en konsulent fra LæseTek¹. De involverede faglærere bidrog med faglighed og viden om, hvad eleverne skal lære sig i faget, og konsulenten fra LæseTek bidrog med læsefaglig viden om, hvordan tekster tilgås, forstås og bearbejdes. Konsulenten fra LæseTek deltog i faglærerens undervisning og præsenterede de i alt fire læseforståelsesstrategier, som enkeltvis blev modelleret for eleverne med udgangspunkt i fagernes tekster. Herefter var det faglærerens opgave at modellere strategierne for eleverne, indtil eleverne beherskede strategierne selvstændigt. De fire strategier blev præsenteret i forlængelse af og i sammenhæng med hinanden (se Figur 1). Strategierne blev indledningsvist introduceret af konsulenten fra LæseTek, som for hver strategi stod for og deltog i 2 x 2 undervisningslektioner. På den måde havde konsulenten mulighed for at præsentere strategierne i forskellige fag og på forskellige typer af fagtekster. Efterfølgende deltog LæseTek-konsulenten som supervisor i faglærerens undervisning og modellering af de præsenterede strategier. Derpå blev en ny strategi præsenteret under de samme rammer, og således blev eleverne præsenteret for en systematiseret indføring i anvendelige og effektive læseforståelsesstrategier på tværs af fag og fagtekster.

Figur 1 : Projektets forløb og arbejdet med de 4 læseforståelsesstrategier

¹ LæseTek er Holbæk Kommunes videncenter inden for læsning, ordblindhed og læse-/skriveteknologi.

Projektet forløb i efteråret 2020 på Stestrup og Ågerup Skoler samt foråret 2022 på St. Merløse og Ugerløse Skoler. Indsatserne var oprindeligt planlagt til at efterfølge hinanden og skulle således være afviklet ved udgangen af skoleåret 20/21, men på grund af Covid-19 var vi nødsaget til at udskyde projektet på St. Merløse og Ugerløse Skole. Projektet afvikledes endeligt ved udgangen af skoleåret 21/22. I alt deltog 43 elever i projektet. De fordelte sig, som det fremgår af

Tabel 1:

Deltagende skole	Antal elever (4. klassetrin)
St. Merløse Skole	12 elever
Stestrup Skole	8 elever
Ugerløse Skole	11 elever
Ågerup Skole	12 elever
I alt	43 elever

Tabel 1 : Oversigt over antal deltagende elever

Indsatserne på de fire deltagende skoler forløb ens, og adskilte sig kun ved faglærernes forskellige valg af undervisningsmateriale, som alle var forenelige med arbejdet med de fire læseforståelsesstrategier. Indsatsen blev på hver skole afholdt i forskellige fag og således bidrog følgende fag til læseindsatsen: dansk, matematik, kristendom, historie samt natur/teknologi.

Som led i forældreinddragelse deltog konsulent fra LæseTek på klassernes forældremøder, hvor det var muligt. Her blev forældrene orienteret om projektets mål og indsats. Hvor det ikke var muligt at deltage i forældremøder, fik forældrene skriftligt besked om indsatsens formål og forløb.

Beskrivelse af undervisningsindsatsen

Projektet tog udgangspunkt i metoden *Kollegacoaching* (Arnbak, 2015). Denne tilgang var valgt, da modellering forskningsmæssigt har vist sig at være en stor støtte for især læsesvage elever, som har brug for at vide, hvad "en dygtig læser" gør og gøre dette efter (Roe, 2016). Gennem modellering bliver læseprocessen og tænkningen synlig for eleverne, og de bliver således bedre rustet til at bruge fagets tekster til at tilegne sig den konkrete faglige viden, som kræves i faget.

Eleverne blev i projektet præsenteret for i alt fire læseforståelsesstrategier, som i litteraturen under ét kaldes *gensidig læsning* (Trygfondens Børneforskningscenter & Undervisningsministeriet, 2019). Strategierne støtter centrale elementer i tekstforståelse, og der er forskningsmæssigt belæg for, at strategierne har vist sig effektive i udvikling af læseforståelse (Trygfondens Børneforskningscenter & Undervisningsministeriet, 2019). De er desuden velkendte i litteraturen om faglig læsning og med stor sandsynlighed også velkendte blandt lærerne. Strategierne kan anvendes uafhængig af fag, og det var således målet, at eleverne oplevede en genkendelighed, når de i de forskellige fag arbejdede med de samme læseforståelsesstrategier. Strategierne er ligeledes uafhængig af tekster og kræver således ingen ændring af undervisningsmateriale for faglæreren, men blot snarere en ny tilgang til arbejdet med fagets materiale.

Strategierne som indgår i gensidig læsning er: forudsigelse, stille spørgsmål, afklaring og opsummering, og disse fire strategier blev en del af elevernes portefølje af faglige læseforståelsesstrategier (Brudholm & Sørensen, 2016). Hensigten var, at eleverne med strategierne får redskaber til at forholde sig aktivt til de tekster, de beskæftiger sig med, herunder aktivere forhåndsviden, stille opklarende spørgsmål til teksten

Figur 2 : Bogmærke med de fire læseforståelsesstrategier

og/eller eksisterende egen viden, blive opmærksom på ukendte ord eller begreber samt endelig at sammenfatte tekstens viden og sætte denne i relation til egen viden. Eleverne fik præsenteret strategierne som indføring i "at være en god læser", og for at eleverne blev mindet om strategierne også uden for den direkte undervisning i klassen, fik eleverne udleveret et bogmærke (se Figur 2 : Bogmærke med de fire læseforståelses-strategier), som blev udviklet særligt til projektet. Bogmærket kunne eleverne have liggende i enten en fagbog eller frilæsningsbog for herved at blive mindet om, at strategierne ikke kun hørte til et særligt fag eller særlig teksttype, men var anvendelige på tværs og væsentlige for at blive en dygtig læser. Bogmærket blev ligeledes trykt i plakatstørrelse, som blev hængt op i elevernes klasseværelse og var således en tydelig påmindelse og referenceramme for både elever og lærere til at inddrage de fire strategier i tekstarbejdet.

Det konkrete arbejde med de fire strategier

De fire læseforståelsesstrategier *Se teksten an*; *Stil spørgsmål*; *Opklar svære ord og sætninger* samt *Opsummér det vigtigste* er blevet anvendt som bevidste, målstyrede handlinger, der undervejs er blevet udført før, under eller efter læsningen af en given tekst. Fremgangsmåden for undervisningen inden for de fire læseforståelsesstrategier har taget afsæt i, at læseforståelse er en kompetence, der kan udvikles gennem eksplicit, modellerende og systematisk undervisning (Snow, 2002).

Der er undervejs i projektet arbejdet med forskellige undervisningselementer og grafiske modeller relateret til de fire læseforståelsesstrategier. Undervisningselementerne understøttede elevernes læring mod at blive strategiske bevidste læsere, som lader deres læseformål styre valget af hensigtsmæssige læsestrategier. Ydermere var de forskellige undervisningselementer med til at eleverne forholdt sig bevidst og aktivt til deres læsning, ligesom tilgangen afslørede, hvis forståelsen ikke var opnået hos den enkelte elev. Således var de fire læseforståelsesstrategier sammenholdt med de forskellige undervisningselementer et didaktisk redskab, som hjalp eleverne med at huske, forstå og anvende læseforståelsesstrategierne på tværs af fag og

teksttyper. Denne metakognitive fremgangsmåde skaber gode betingelser for at forbedre elevernes funktionelle læsekompetencer (Roe, 2016).

I det følgende vil vi komme ind på, hvorledes de fire læseforståelsesstrategier kom i spil i mødet med fagenes tekster. Aktiviteterne inden for arbejdet med de fire læseforståelsesstrategier blev ikke anvendt lineært, men blev inddraget flere gange i løbet af tekstarbejdet før, under og efter læsningen.

Strategi 1: Se teksten an

Det er afgørende for elevernes udbytte af deres læsning, at de er godt forberedt på den læseaktivitet, de skal i gang med. Derfor havde vi i projektet fokus på, at eleverne, inden de gik i gang med at læse, var klar over, hvad målet med tekstlæsningen var, samt hvilken type tekst de havde foran sig. Således blev der indledningsvist opstillet et læseformål og på baggrund af teksttypen blev det diskuteret, hvordan de forskellige tekstelementer, illustrationer, grafer mm. hver især bidrog til at nå læseformålet. Der blev lagt en læserute, så eleverne blev bevidste om, i hvilken rækkefølge de skulle læse og forholde sig til de forskellige tekstelementer, og på den måde blev eleverne helt klar på, hvor de skulle starte og slutte deres

læsning, og hvad de skulle forvente at have ud af deres læsning.

Strategi 2: Stil spørgsmål til teksten

Arbejdet med tekster fordrer at eleverne undervejs er i stand til at drage pålidelige følgeslutninger. Dette kræver, at eleverne undervejs i læsningen monitorerer deres egen forståelse af det læste. At stille spørgsmål til teksten er en effektiv metode at overvåge egen læsning på, og eleverne blev derfor undervist i, hvordan de kunne stille sig selv relevante spørgsmål før, under og efter læsningen. Det kunne bl.a. være faktaspørgsmål eller undrespørgsmål, som eleverne gerne ville have svar på ud fra det opstillede læseformål. Derudover anvendte vi i projektet undervisningsaktiviteterne "Giv en, tag en" samt "Quiz og byt" (Thise & Vilien, 2019), som indeholdt refleksionsspørgsmål med afsæt i de pågældende tekster. Disse kognitive aktiviteter havde for øje, at eleverne kunne forklare, hvad teksterne handlede om og blev opmærksomme på, hvis deres forståelse af teksten var mangelfuld.

Strategi 3: Opklar svære ord og sætninger

For at kunne læse og forstå en fagtekst, er det ikke tilstrækkeligt kun at kunne afkode tekstens ord. Der er ligeledes behov for, at eleverne kender eller kan udlede betydningen af tekstens ord. Hvis tekstens ord er ukendte for eleverne, vil det være meget vanskeligt for dem at forstå teksten, og derfor er arbejdet med læseforståelsesstrategien *Opklar svære ord og sætninger* helt essentiel. I projektet blev eleverne præsenteret for forskellige grafiske modeller, som understøtter aktivering af og arbejdet med ordbetydninger, herunder ord-og betydningskort (Brudholm & Sørensen, 2016). Ligeledes blev aktiviteten "Quiz og byt" brugt til, at eleverne selv fik lejlighed til at bruge og quizze i udvalgte fagord og deres betydning. Nogle klasser arbejdede desuden med øvelsen dictogloss (Thise & Vilien, 2019), hvor eleverne i makkerpar skulle skrive deres egen fagtekst med så mange fagord fra den tekst, de havde læst og arbejdet med forinden. Arbejdet med strategien og de konkrete undervisningsaktiviteter bidrog alle til at give eleverne et både bredere og dybere ordkendskab, som følgerigt vil bidrage til en øget læseforståelse.

Strategi 4: Opsummer det vigtigste

For at eleverne kan bruge de tekster, de læser i fagene, er det afgørende, at eleverne kan udlede tekstens vigtigste pointer og informationer. Til dette blev forskellige grafiske modeller taget i anvendelse som efterlæringsaktiviteter, da de giver eleverne indsigt i deres forståelse af det læste og samtidig præsenterer tekstens indhold visuelt. Vi anvendte modeller som mindmap, flowdiagram, venn-diagram og kolonnenotat (Brudholm & Sørensen, 2016), som eleverne udfyldte på egen hånd, i makkerpar eller i mindre grupper med formålet at få overblik over samt organisere tekstens informationer. I et fag som matematik kan tekststykker for en del elever være udfordrende at forstå, fordi de ikke kun skal koncentrere sig om opgavens egentlige problemstilling, men samtidig inddrage en masse andre informationer undervejs i deres udregning. Derfor arbejdede eleverne bl.a. med procesnotater, der kunne hjælpe eleverne igennem og organisere tekststykkerne (Brudholm & Sørensen, 2016). Aktiviteterne "Find en der..." samt "Quiz og byt" blev ligeledes inddraget, hvor eleverne skulle anvende deres tilegnede viden for at være i stand til at løse opgaverne.

Resultater

Udbyttet af projektet blev evalueret med de involverede faglærere. Her tilkendegav faglærerne deres oplevelse af elevernes udbytte af projektet og effekten på deres funktionelle læseforståelse i fagene. Derudover vurderede lærerne strategiernes anvendelighed i undervisningen. Slutteligt vurderede lærerne, hvilken afsmittende effekt indsatsen havde haft på elevernes læselyst i fagene og generelt.

Elevernes udbytte af projektet

Ved projektets start var et fælles ønske fra lærerne, at indsatsen ville medføre en bedre forståelse af klassens tekster. Lærerne oplevede nemlig udfordringer hos eleverne i forhold til at danne sig overblik over teksternes informationer, bruge teksten og tekstens informationer til at løse konkrete opgaver samt at huske indholdet af teksten. Det kom bl.a. til udtryk gennem mange opgivende spørgsmål til opgaveløsningen hos eleverne, et meget snævert fokus på selve brødteksten uden at medtænke tekstens helhed herunder understøttende billeder, figurer, tabeller, ordforklaringer, overskrifter m.v. og som konsekvens heraf mangelfulde eller forkerte opgavebesvarelser efterfølgende.

Oplevelsen af hvorvidt indsatsen havde en positiv effekt på dette ønske var blandet og blev vurderet af nogle lærere til at medvirke "i mindre grad", men "i høj grad" hos andre lærere. For de lærere der oplevede, at indsatsen i høj grad havde medvirket til en positiv udvikling af elevernes læseforståelse, blev der rapporteret om et bedre overblik over teksten samt at tekstens informationer i højere grad blev brugt aktivt i undervisningen. Det havde bl.a. den positive konsekvens, at eleverne fx i forbindelse med føring af logbog skrev mere, forholdt sig mere dybdegående til teksten eller emnet, samt at deres viden fra teksterne var mere præsent i elevernes hukommelse. Derudover oplevede lærerne, at elevernes spørgsmål til efterfølgende opgaver og undervisningsaktiviteter blev mere relevante og med langt mere konkret udgangspunkt i afsnit eller ord i teksten, som var svære at forstå.

For de lærere som oplevede at indsatsen i mindre grad havde bevirket en positiv effekt på elevernes læseforståelse, blev der også rapporteret om et generelt bedre overblik og struktur for eleverne, men at arbejdet med strategierne var hårdt for eleverne og nogle gange kom til at fylde mere end tekstindholdet. Dog var det lærernes opfattelse, at eleverne på sigt ville opnå en større læseforståelse gennem arbejdet med strategierne. På nuværende tidspunkt oplevede de imidlertid, at eleverne havde behov for meget lærestyring igennem strategierne, og at det mest var disse anvisninger eleverne fulgte frem for en mere selvstændig anvendelse.

Strategiernes anvendelighed i undervisningen

Det var en fælles oplevelse hos alle lærerne, at indføringen og undervisningen i de pågældende læseforståelsesstrategier var svær, tung og tog lang tid for eleverne at deltage i. For nogle elever ændrede denne opfattelse sig imidlertid, og undervejs i indsatsen begyndte de at se fordelene i anvendelsen af strategierne og tog dem til sig som en del af deres selvstændige læsning. Anvendelsen af strategierne blev for nogle elever så indgroet, at de tydeligt undrede sig og gjorde lærerne opmærksomme på, hvis ikke de direkte havde anvist eleverne i at bruge strategierne i forbindelse med en ny tekst. Der var således skabt en forventning hos eleverne om, at arbejdet med strategierne var en selvfølge for al tekstarbejde, hvilket betragtes som et positivt resultat af indsatsen.

Der var bred enighed blandt lærerne i, at arbejdet med strategierne var let at overføre til den i forvejen planlagte undervisning og undervisningsmateriale. Alle beskrev også, at deres tilgang til fagenes tekster havde ændret sig, og faglærerne var generelt blevet mere opmærksomme på fx for eleverne svære ord, som fagets tekster forudsatte, at eleverne havde et fyldestgørende forhåndskendskab til. For nogle lærere havde dette været en stor øjenåbner. Ligeledes var der skabt en opmærksomhed på at italesætte læseformålet og vise eleverne, hvordan de fire strategier kunne bruges i forhold til at støtte dette. Flere ytrede også, at arbejdet med strategierne havde givet både lærergruppen og eleverne et fælles sprog for arbejdet med læsning i fagene, og at dette sprog gjorde det tydeligt for eleverne, hvordan læsning spiller ind i de forskellige fag, og hvordan kompetencerne hertil går igen fra fag til fag.

Projektets afslutning bliver ifølge lærerne ikke afslutningen på strategiarbejdet i fagene, og alle vurderer at de i højt omfang vil fortsætte arbejdet med strategierne i undervisningen. Projektet har sat større fokus på

læsning i fagene og gennem skoleforløbet og har klædt lærerne godt til denne opgave. Således vurderer lærerne, at projektets arbejde i høj grad er anvendeligt fremadrettet.

Projektets bidrag til øget læselyst hos eleverne

I forhold til læselyst ses en sammenhæng mellem, i hvor høj grad eleverne har taget læseforståelsesstrategierne til sig, samt hvor selvstændigt de anvender dem, og hvordan deres læselyst og glæde ved tilegnelse af viden gennem læsning har udviklet sig. For de elever som i projektet ikke nåede at gøre selvstændigt brug af strategierne, opleves deres læselyst uændret og uden effekt af indsatsen. For de elever som lærerne oplevede havde taget strategierne aktivt til sig, oplevedes en øget lyst til at beskæftige sig med fagenes tekster. Eleverne var ikke længere opgivende fra start, men viste et langt bedre overblik og nysgerrighed over for teksten, og de udviste et større gåpåmod i forhold til at arbejde med fagenes tekster. Denne glæde oplevede lærerne også havde smittet af på læsning af skønlitteratur, hvor eleverne var meget aktive og deltagende, når klassen eksempelvis skulle finde nye frilæsningsbøger på biblioteket.

Konklusion og forankring

På baggrund af de resultater som Projekt Læselyst har frembragt er der flere ting, der peger i retning af, at et øget fokus på en eksplicit, modellerende samt struktureret læseundervisning i fagene er medvirkende til at skabe et bedre grundlag for, at eleverne får et større udbytte af deres læseforståelse og derigennem en betydelig øget læselyst. Dette fund har gjort sig gældende generelt for alle de fire deltagende folkeskoler. Blandt de deltagende lærere på de fire skoler, har projektet medført, at der er skabt et øget fokus på, hvordan de som faglærere i deres didaktiske tilgang til læsningen i fagene kan støtte elevernes læseforståelse i mødet med fagets tekster. De deltagende lærere oplevede en stor overførselsværdi af projektets tiltag til deres egen undervisning, og eleverne blev i løbet af projektet mere og mere fortrolige med projektets særlige metodik og strategiarbejde. Tydeligheden af udbyttet for eleverne oplevedes forskelligt på de involverede skoler, men det generelle billede var, at projektets tilgang til arbejdet med fagenes tekster var meningsfuld og anvendelig, og at det for de elever med et ringere udbytte blot var et spørgsmål om mere tid og tilvæning, før de også kunne tage strategierne til sig mere selvstændigt.

Projektet har genereret brugbare erfaringer, som kan være med til at belyse, hvorledes man kan øge elevernes læselyst og læseforståelse ved brug af den særlige læsemetodik, som er anvendt i projektet. Således ønsker vi, at projektets erfaringer og viden udbredes til flere skoler i Holbæk Kommune, hvorfor følgende tiltag iværksættes:

- Oplæg for kommunens læsevejledernetværk
LæseTek-konsulenterne og repræsentanter blandt de deltagende skoler deltager på kommende læsevejledernetværk i september 2022. Her præsenteres projektets fund med henblik på, at andre læsevejledere i samarbejde med deres skoleledelser prioriterer at etablere lignende samarbejde mellem læsevejlederen og faglærerne.
- Oplæg på skoleledermøde
Skoleledelsen fra de deltagende skoler inviterer LæseTek-konsulenterne med på et kommende skoleledermøde. Her præsenteres projektets fund med henblik på at andre skoler vil etablere samme læsemetodik i samarbejde mellem enten skolen og LæseTek eller internt på skolen gennem et samarbejde mellem skolens læsevejleder og faglærere.
- Oplæg for lærergruppen på de deltagende skoler
Der lægges en aftale for, at LæseTek-konsulenterne kan holde oplæg for den samlede lærergruppe

for de deltagende skoler med henblik på at videreføre projektets resultater på skolernes øvrige årgange. De deltagende lærere fra projektet fungerer desuden som ambassadører for at køre projektet videre på skolen og konkret inspirere kolleger til arbejdet med faglig læsning.

- Offentliggørelse af projektrapport
Projektets afsluttende rapport offentliggøres for kommunens skoler og på LæseTeks hjemmeside.
- Tilgængeliggørelse af projektets materiale
Materiale udarbejdet i forbindelse med projektet lægges tilgængelig for kommunens skoler.

Således bidrog Projektet Læselyst med nogle gode konkrete erfaringer i forhold til, hvordan faglig læsning og læselyst kan udvikles i et samarbejde mellem en læsefaglig person og faglæreren til gavn for alle elever, og vi ser frem til at bruge denne erfaring i videreudviklingen af fokus på effektiv og udbytterig læsning i alle fag på Holbæk Kommunes folkeskoler.

Maria Kjellin Tinggaard, læse- og teknologikonsulent v. LæseTek, CSU Holbæk
Camilla Hintse Toustrup, læse- og teknologikonsulent v. LæseTek, CSU Holbæk

Referencer

Arnbak, E. (2015). *Kollegacoaching*. Gyldendal.

Brudholm, M., & Sørensen, P. (2016). *Læseforståelsens fantastiske fire*. Akademisk Forlag.

Børne- og undervisningsministeriet. (2019). *Pulje til understøttelse af læselyst i folkeskolen*. Børne- og undervisningsministeriet.

Roe, A. (2016). *Læsedidaktik—Efter den første læseundervisning*. Klim.

Snow, C. (2002). *Reading for Understanding, towards and R&D Program in Reading Comprehension*. RAND Education. Science & Technology Policy Institute.

Thise, H., & Vilien, K. (2019). *Broen til fagsproget: 32 idéer til at styrke sproget i alle fag*. Samfundslitteratur.

Trygfondens Børneforskningscenter & Undervisningsministeriet. (2019). *Effektive redskaber til at styrke eleverens sprog og læseforståelse*.